

Dashboard

Potentiële werkzaamheidsgraad

Methodologie op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)

Sarah Vansteenkiste

Romy Debroey

1. Inleiding

Met dit dashboard geven we zicht op onze klassieke **potentiële werkzaamheidsgraad** voor de gewesten (2012-2024) en provincies (2021-2024). Dit doen we zowel voor de totale bevolking als voor diverse socio-demografische kenmerken, zoals geslacht, leeftijd, onderwijsniveau, geboorteland en het al dan niet hebben van een arbeidshandicap (2021-2024). Voor deze berekening doen we een beroep op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK), een enquête die geharmoniseerd is op Europees niveau en in België wordt uitgevoerd door Statbel. De EAK is een sociaal-economische steekproefenquête bij huishoudens. Haar voornaamste doelstelling is de populatie op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie groepen (namelijk werkende personen, werklozen en niet-beroepsactieve personen), en over elk van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken.

Om de arbeidsreserve in kaart te brengen wordt er traditioneel naar de actieve werklozen gekeken, maar zij vormen slechts een deel van het arbeidspotentieel. Het Steunpunt Werk gaat na hoe sterk de werkzaamheidsgraad zou worden opgehoogd als we erin slagen om de op het eerste gezicht 'makkelijkste' deelgroepen van arbeidsreserve aan de slag te krijgen, bovenop de **werkende populatie**. Meer specifiek bekijken we hoe de werkzaamheidsgraad verandert als we de **actieve werklozen**, de **zoekende of beschikbare niet-beroepsactieven** en de **niet-beroepsactieven die zichzelf percipiëren als werkend of werkloos** aan het werk zouden krijgen. Deze groepen worden hieronder toegelicht en staan ook gekend als **de potentiële arbeidsreserve**. We kunnen op deze manier de potentiële werkzaamheidsgraad in kaart brengen, een oefening die we met het Steunpunt Werk reeds een aantal keer uitvoerden. Het gaat hier om een theoretische oefening, waar enkel gekeken wordt naar de aanbodzijde en arbeidsvraageffecten niet in rekening worden gebracht. Om dit potentieel effectief te benutten, moet uiteraard ook de arbeidsvraag voldoende aantrekken.

Op basis van transitiedata (EAK) introduceerden we in 2024 een nieuwe variant van deze berekening: de **potentiële werkzaamheidsgraad m.b.v. werkinstroom**, beschikbaar tot op gewestelijk niveau. Hierbij analyseren we voor zowel de werklozen als alle niet-beroepsactieve groepen hoeveel personen één jaar later daadwerkelijk ingestroomd zijn in werk. Deze instroom tellen we vervolgens op bij de huidige groep werkenden. Dit levert een realistischer beeld op van de impact die activering binnen deze groepen kan hebben op de werkzaamheidsgraad. We willen wel benadrukken dat deze aanpak zich uitsluitend richt op de instroompercentages van de hierboven genoemde groepen naar werk. We voeren geen correcties uit voor de uitstroom van werkenden naar werkloosheid of niet-beroepsactiviteit.

Met bovenstaande oefening kunnen we ook een '**wat-als-scenario**' verkennen. Zo kunnen we simuleren wat er gebeurt wanneer de werkinstroom van huisvrouwen en -mannen stijgt naar 10% en die van arbeidsongeschikten naar 15%, terwijl de instroom van werklozen en andere niet-beroepsactieve groepen gelijk blijft en de uitstroom uit werk beperkt wordt.

In dit methodologisch rapport lichten we de groepen die we gebruiken voor de berekeningen van deze indicatoren verder toe.

2. De arbeidsreserve-groepen toegelicht

Zoals hierboven vermeld, analyseren we voor onze klassieke potentiële werkzaamheidsgraad hoe de werkzaamheidsgraad verandert als we de **actieve werklozen**, de **zoekende of beschikbare niet-beroepsactieven** en de **niet-beroepsactieven die zichzelf percipiëren als werkend of werkloos** aan het werk zouden krijgen. Deze groepen worden hieronder toegelicht en staan ook gekend als **de potentiële arbeidsreserve**, ofwel de op het eerste gezicht ‘makkelijkste’ deelgroepen van arbeidsreserve. Voor de **potentiële werkzaamheidsgraad m.b.v. werkinstroom** analyseren we in het startjaar voor zowel de werklozen als alle niet-beroepsactieve groepen hoeveel personen daadwerkelijk zijn ingestroomd in werk in het eindjaar.

De indeling naar arbeidsmarktpositie is gebaseerd op de definitie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB/ILO). Op die manier wordt de bevolking op arbeidsleeftijd ingedeeld in drie socio-economische posities: ILO-werkenden, ILO-werklozen en ILO-niet-beroepsactieven.

De **ILO-werkenden** zijn personen die in de referentieweek minstens één uur betaalde arbeid hebben verricht, of die een job hadden maar tijdelijk afwezig waren omwille van ziekte/arbeidsongeschiktheid, moederschaps- of vaderschapsverlof, vakantie of het volgen van een opleiding gerelateerd aan hun werk. Personen in ouderschapsverlof worden tot de werkenden gerekend, tenzij ze geen loon of uitkering van de RVA ontvangen en langer dan drie maanden in ouderschapsverlof zijn. Seizoensarbeiders buiten het seizoen worden enkel als werkend beschouwd als ze nog regelmatig taken uitvoeren voor hun job. Personen die om andere redenen (bijvoorbeeld tijdelijke werkloosheid) afwezig zijn, worden enkel tot de werkenden gerekend als hun afwezigheid niet langer dan drie maanden duurt.

De **ILO-werklozen**¹ zijn de niet-werkenden die afgelopen vier weken actief naar werk hebben gezocht en onmiddellijk beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt (= binnen de twee weken een nieuwe job kunnen beginnen), samen met de niet-werkenden die een job hebben gevonden die binnen de drie maanden begint. Onder **actief zoekgedrag** wordt onder andere verstaan: men heeft contact opgenomen met de VDAB, ACTIRIS (of FOREM of ADG) of de lokale werkwinkel om werk te vinden; men heeft contact opgenomen met een uitzend-, wervings- of selectiebureau; men heeft zelf contact opgenomen met werkgevers of heeft een jobbeurs bezocht; men heeft deelgenomen aan een test, wervingsexamen of sollicitatiegesprek, ...

De **ILO-niet-beroepsactieven** zijn personen die niet tot de ILO-werkenden noch tot de ILO-werklozen behoren. In ons dashboard ontleden we deze groep verder naargelang hun zoekgedrag en beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. Een deel van hen voldoet niet aan de officiële werkloosheidsdefinitie zoals het actief zoeken naar werk én binnen de twee weken beschikbaar zijn om te werken. Hoewel deze groep niet als actieve werklozen wordt beschouwd, zijn er veel gelijkenissen met hen en is deze groep niet volledig losgekoppeld van de arbeidsmarkt. We spreken in dit geval over de **‘zoekende of beschikbare niet-beroepsactieven’**.

Deze groep omvat twee overkoepelende groepen, met elk eigen subgroepen:

- De *niet (actief) zoekende maar wel beschikbare niet-beroepsactieven* komt overeen met *‘Persons available to work but not seeking’* bij Eurostat (De la Fuente, 2011). Deze categorie is opgebouwd uit de volgende groepen:

¹ Deze cijfers zijn onafhankelijk van een mogelijke inschrijving bij VDAB, FOREM, Actiris, of ADG of het ontvangen van een uitkering van de RVA. Ze kunnen niet vergeleken worden met de administratieve werkloosheidscijfers.

- Enerzijds zijn dit personen die willen werken en beschikbaar zijn om binnen twee weken volgend op de referentieweek van de EAK-bevraging te starten, maar desondanks niet op zoek zijn en geen job hebben gevonden die later start. Anderzijds zijn het personen die wel werk hebben gezocht gedurende de referentiemaand en ook binnen twee weken volgend op de referentieweek beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, maar doordat ze geen actieve zoekmethode hanteren worden ze niet als werkloze geclassificeerd. Hier kan het gaan over ontmoedigde werklozen die de hoop hebben opgegeven omdat ze bijvoorbeeld niet over de juiste kwalificaties beschikken, moeilijkheden hebben met de taal, denken dat ze te jong of te oud zijn voor een bepaalde job, ...
- Tot slot omvat deze groep ook personen die tijdens de referentiemaand niet op zoek waren omdat ze een job hebben gevonden die over meer dan drie maanden start. Ze zijn beschikbaar om binnen twee weken te starten.
- *De niet beschikbare, maar wel zoekende niet-beroepsactieven* komt overeen met deze van 'Persons seeking work but not immediately available' bij Eurostat (De la Fuente, 2011). Deze categorie is opgebouwd uit de volgende groepen:
 - Enerzijds zijn dit personen die gedurende de referentiemaand actief naar werk zochten, maar niet beschikbaar zijn om binnen twee weken te starten. Hun beschikbaarheid kan belemmerd worden doordat ze bijvoorbeeld studies moeten afronden, geen alternatief vinden voor de zorg voor kinderen, (tijdelijk) arbeidsongeschikt zijn, enzovoort.
 - Anderzijds zijn dit personen die niet naar werk hebben gezocht omdat ze een job hebben gevonden die ofwel binnen drie maanden begint, of pas na meer dan drie maanden. Daarnaast geven ze aan niet beschikbaar te zijn om binnen twee weken te starten.

Naast de zoekende of beschikbare niet-beroepsactieven, onderscheiden we ook de niet-beroepsactieven op basis van hun zelfgepercipieerde sociaal-economisch statuut tijdens de referentieweek. Dit betreft de arbeidsongeschikten, zelfgepercipieerde werkenden of werklozen, huisvrouwen en -mannen, studenten en gepensioneerden. Deze groep bestaat uit personen die **niet actief naar werk hebben gezocht en zich ook niet meteen beschikbaar stellen voor werk**.

- **Ziet zichzelf als werkend of werkloos:** ondanks dat ze niet (actief) op zoek zijn naar werk en ook niet beschikbaar zijn om te starten in een job, percipiëren ze zichzelf wel als werkend of werkloos. Zo worden bijvoorbeeld personen die louter vrijwilligerswerk uitvoeren of personen die langer dan drie maanden in loopbaanonderbreking zijn niet als werkend beschouwd volgens de ILO-definitie, maar kunnen ze zichzelf wel als werkend bestempelen. Anderzijds kunnen personen die passief werk zoeken maar niet direct beschikbaar zijn, zichzelf als werkloos beschouwen.
- *Arbeitsongeschikten:* deze niet-beroepsactieven geven aan hinder te ondervinden door langdurige gezondheidsproblemen.

- *Huisvrouwen en -mannen*: deze groep is niet op zoek naar werk en stelt zich ook niet beschikbaar. De zorg voor kinderen of andere hulpbehoevende personen kan hiervoor als reden worden opgegeven.
- *Studenten*: door studies die nog afgerond moeten worden, is deze groep niet zoekend en niet beschikbaar. Het merendeel van hen zal zich na afronding van de studies actief op de arbeidsmarkt begeven.
- *Gepensioneerden*: de laatste groep zijn de niet-beroepsactieven die zichzelf percipiëren als gepensioneerd. Zij hoeven zich niet beschikbaar te stellen om vacatures in te vullen, ook al is het in principe niet uitgesloten dat ze nog werk kunnen verrichten tijdens hun pensioen.

Bibliografie

De la Fuente, A. (2011). New measures of labour market attachment. Three new Eurostat indicators to supplement the unemployment rate. *Statistics in Focus. Population and Social Conditions*, 57.